

UDK 821.163.4.09-1:398

Preliminarno saopštenje

Aleksandar RADOMAN (Podgorica)

Fakultet za crnogorski jezik i književnost – Cetinje

aleksandar.radoman@fcjk.me

Adnan ČIRGIĆ (Podgorica)

Fakultet za crnogorski jezik i književnost – Cetinje

adnan.cirgic@fcjk.me

IZVJEŠTAJ O PROUČAVANJU ZBORNIKA NIKOLE BUROVIĆA IZ ZBIRKE BALTAZARA BOGIŠIĆA U CAVTATU

U ovome radu dat je osvrt na rukopisni Zbornik Nikole Burovića s kraja XVII vijeka. Rukopis se nalazi u Zbirci Baltazara Bogišića (HAZU) u Cavtatu i sadrži dragocjeni korpus usmeno-književnih i umjetničkih tekstova, među kojima su bugarštice, počašnice, deseteračke epske pjesme te brojne lirske pjesme od kojih su neke usmene, neke produkt domaćih anonimnih pjesnika, a neke prijevici ili prerade dubrovačkih pjesnika. Iako je riječ o najstarijem poznatom zborniku usmene književnosti na južnoslovenskome prostoru, rukopis do danas nije publikovan niti detaljnije kritički analiziran.

Ključne riječi: *Nikola Burović, Perast, usmena književnost, bugarštice, počašnice, deseteračke pjesme*

O postojanju peraške zbirke usmenih pjesama iz XVII vijeka naučnu javnost prvi je 1879. godine opsežnije obavijestio vrijedni proučavalac bokeškoga kulturnog nasljeđa Srećko Vulović. U tekstu „Popis narodnih bokeških spisatelja i njihovih dijela“ Vulović je dao prvi opis rukopisa, pripisujući ga barskome nadbiskupu Andriji Zmajeviću.¹ Premda je u prepisci s Bogišićem sam Vulović posumnjao u Zmajevićovo „autorstvo“², ipak je cijelo jedno stoljeće nakon otkrića peraški zbornik u stručnoj literaturi figurirao kao „Zmajevićev rukopis“. Od Vulovićeva otkrića do danas o zborniku je pisalo više autora, što iz prve što iz druge ruke, no najveći doprinos njegovu proučavanju dali

¹ Srećko Vulović, „Popis narodnih bokeških spisatelja i njihovih dijela“, *Program C. K. Realnog i velikog gimnazija u Kotoru*, za šk. god. 1872–73, Zadar, 1879, str. 10.

² Miroslav Pantić, „Prepiska Srećka Vulovića i Baltazara Bogišića“, *Zbornik istorije književnosti*, knj. 2, SANU, Beograd, 1961, str. 228.

su Gracija Brajković, Miroslav Pantić i Hatidža Krnjević. Brajković je, naime, identifikovao sastavljača zbornika, uočivši da je, zapravo, pisan rukom peraškoga pomorca, ratnika i brodovlasnika Nikole Burovića (oko 1655–1737), prepisivača većeg broja književnih sastava,³ dok su Pantić⁴ i Krnjević⁵ objavili pojedine pjesme i stihove zbornika, kritički ih analizirajući. No iako godina 1696, upisana na vrhu pretposljednje strane zbornika, upućuje na to da je riječ o najstarijem poznatom zborniku usmene književnosti na južnoslovenskome prostoru, rukopis ni do danas nije u cjelini publikovan, a izostala je i temeljna analitička studija o njemu.

Tokom boravka u Bogišićevu arhivu u Cavtatu, juna 2016, rukopis smo pažljivo proučili i fotografisali, nakon čega je uslijedilo raščitavanje i izrada pratećih kritičkih tekstova i rječnika, pa je danas pripremljen za štampu. Posebnu zahvalnost na predusretljivosti i pomoći prilikom rada na rukopisu dugujemo upraviteljici Zbirke Baltazara Bogišića u Cavtatu mr sc. Stani Đivanović i službenici Zbirke Ankici Gluhan. Naš boravak u Cavtatu rezultat je uspješne saradnje Fakulteta za crnogorski jezik i književnost i Fakulteta za odgojne i obrazovne znanosti iz Osijeka. Ovđe ćemo donijeti samo kratak opis rukopisa i u dodatku nekoliko odabranih pjesama te fotografije prve i posljednje stranice. Pjesme su ovđe date onako kako ih je Burović zabilježio. Razlika je samo u tome što je Burović bilježio glasovne promjene i na granici između riječi i unutar riječi (npr. otku ti – otkud ti, gospocki i sl.). Mi smo radi jasnoće odstupili u prvome slučaju, a sve ostalo, uključujući i interpunkciju, jeste onako kako je Burović zabilježio. Oštećene djelove u rukopisu označili smo trotačkama u zagradi, kako bi se razlikovali od mjesta u tekstu đe je Burović ostavljao tri tačke u pjesmama umjesto pojedinih imena.

U vrijeme kad je Vulović obznanio postojanje zbornika, rukopis je bio vlasništvo ugledne bokeške familije Smeća. Pojava tako dragocjenoga rukopisa skrenula je pažnju Baltazaru Bogišiću pa ga je on već 1878. godine otkupio od Frana Smeće, čime je zbornik postao dio bogatoga rukopisnog fonda Bogišićeve zbirke, u kojoj se pod rednim brojem M 124 i danas čuva. Bogišićeva namjera da pjesme iz rukopisa objavi u drugoj knjizi *Narodnih pjesama iz starijih, najviše primorskih zapisa* nikad nije ostvarena, pa su pjesme ova-ga rukopisa ostale do danas nepoznanica za naučnu javnost. Istina, Miroslav

³ Gracija Brajković, „Autorstvo jedne peraške pjesmarice“, *Boka*, br. 97, Kotor, 1975, str. 8; Gracija Brajković, „Peraštanin Nikola Burović prepisivač Vetranovićeve *Istoriје od Džane*“, *Forum*, knjiga XLIII, Zagreb, 1982, str. 116–132.

⁴ Miroslav Pantić, *Narodne pesem u zapisima XV–XVIII veka*, Prosveta, Beograd, 1964, str. 87–111; Miroslav Pantić, *Književnost na tlu Crne Gore i Boke Kotorske od XVI do XVIII veka*, SKZ, Beograd, 1990, str. 201–211.

⁵ Hatidža Krnjević, *Lirski istočnici*, Bigz, Beograd, 1986, str. 68–104.

Pantić je objavio dvadeset i jednu pjesmu iz zbornika u okviru izbora *Narodne pesme u zapisima XV–XVIII veka*, no tu se stalo sa širim interesovanjem za sadržaj vrijednoga rukopisa iz Bogišićeve rukopisne zbirke. U nekoliko radova Gracija Brajković rasvijetlio je problem vezan za autorstvo zbornika i donio vrijedne podatke o Peraštaninu Nikoli Buroviću. Čak i da Brajković nije donio ubjedljive argumente o Burovićevu „autorstvu“ na osnovu poređenja rukopisa, da je zbornik na neki način povezan s tom peraškom familijom bilo bi jasno na osnovu samoga rukopisa koji na neispisanim stranama sadrži niz grbova te znamenite peraške familije, a, uz to, u nekim se pjesmama upravo slave pojedini pripadnici familije Burović.

Prema opisu koji je za potrebe Bogišićeva arhiva 1952. godine izradio Vladimir Mošin rukopis je veličine „21,5X31; 72 lista; fol. 92 (nedostaju folije 1–6, 33–36, 44, 45, 47 i 70)“.⁶ Danas je konzerviran i čine ga 152 str. uglavnom dvostubačno ispisanoga latiničnog teksta. Rukopis je formalno podijeljen u četiri „žanrovske“ cjeline. Prvu, koja se prema današnjoj numeraciji prostire od 1. do 52. str. rukopisa čine „bugarke“, kako pjesme dugoga stiha imenuje sastavljač zbornika, njih 14. Čak 10 „bugarki“ iz Burovićeva zbornika zapravo su nastale preradom pojedinih pjevanja Gundulićeva *Osmana*. Anonimni prerađivač, moguće i sam sastavljač zbornika, Gundulićev je osmerac upotrijebio kao polustih, čime je dobio šesnaesterce, karakteristične za stih bugarštice. Dodavanjem napjeva nakon prvoga, a potom nakon svakog drugog stiha, uglavnom je zadovoljena u formalnome smislu struktura bugarštice. Od preostalih „bugarki“, dvije opjevaju lokalna peraška vojevanja, jedna opsadu Beča, a sve tri odaju utisak nevješto spjevanih umjetničkih tekstova. Narodne provenijencije mogla bi biti tek jedna, ona posvećena Brajanu Miloševcu i robinji devojci, koju objavljujemo u prilogu ovoga teksta. Od str. 53 do str. 60 u rukopisu se nalazi specifična forma lirske usmene poezije, tzv. počasnice ili počašnice, kako su pjesme nazivane u Perastu, koje su privukle i posebnu pažnju Vuka Karadžića prilikom njegova boravka 1834–1835. u Boki. „Počašnice muške“, njih 57, u zborniku se nalaze na stranicama 53–57, dok su „počašnicama ženskim“, kojih je 25, posvećene stranice 59 i 60. Od str. 67 do str. 100 i od str. 103 do str. 105 u zborniku se, objedinjene naslovom „Popijeke od kola“, nalazi 88 pjesama različitoga porijekla i žanrovskoga karaktera, od stihova dubrovačkoga pjesnika Ignjata Đurđevića, preko pjesama anonimnih pjesnika, predstavnika građanske lirike Perasta i bližega i daljega okruženja, „pirnih“ pjesama, poskočica, prigodnih pjesama izvođenih u čast zaređenja, do najljepših stranica usmene lirike. Završnu cjelinu rukopisa čine deseterač-

⁶ Vladimir Mošin, „Izvjestaj o radu na uređenju Bogišićeva arhiva u Cavtatu“, *Ljetopis JAZU za godine 1951–1952*, knj. 59, Zagreb, 1954, str. 25.

ke epske pjesme. Iako nijesu odvojene posebnim „žanrovskim“ nadnaslovom, deseteračke pjesme su fizički odvojene od ostatka zbornika s 20 praznih strana, od kojih su neke naknadno dopisane rukom potomaka Nikole Burovića. Deseteračke pjesme, njih 28, nalaze se od str. 125 do str. 146 i, osim što među njima ima i onih antologijske vrijednosti, predstavljaju pravu riznicu tema, motiva i stilskih postupaka koji tek čekaju tumače i u poređenju s kojima bi i one pjesme iz Vukovih zbirki mogle doživjeti novo čitanje. Zbornik okončava posebna stihovana forma – kalendar u kojem je svaki mjesec opjevan posebnim katrenom s rasporedom rima aabb. Na neispisanim stranicama Zbornika Nikole Burovića, njegov sin Luka (1695–1755) ispisao je 6 svojih pjesama „na narodnu“, kao i jedan dokument na talijanskome jeziku. U rukopisu se nalazi i molitva za pripadnike familije Burović, unešena u zbornik 1766. godine, te kratka bilješka Kristofala Burovića iz 1767. godine.

Iako danas posebno zanimljiv kao najstariji usmenoknjiževni zbornik na južnoslovenskome prostoru, Burovićev zbornik, kako je to razvidno i iz ovoga kratkog pregleda sadržaja, donosi i veliki broj pjesama nenarodnoga porijekla. Zapravo, na osnovu sačuvanih pjesama teško je zaključiti da je sastavljač zbornika uopšte dvojio usmenu od umjetničke poezije. Stoga u zborniku ima veliki broj pjesama koji sadrže elemente usmenoknjiževnoga koda, ali su kontaminirane motivima i slikama umjetničke provenijencije. Već na osnovu sintakse sasvim je jasno da u tim primjerima nije riječ o narodnome jeziku. Buroviću je, kako se čini, primarni cilj bio sakupiti sve forme pjevanja koje su se srijetale u njegovo vrijeme, bez obzira na to da li su usmene ili umjetničke provenijencije. Nije manje važno napomenuti da pojedine grafijske osobine rukopisa upućuju na zaključak da je makar pojedine pjesme Burović prepisivao iz kakvoga starijeg zbornika. Nešto mlađi peraški zbornici, Balovićeve s početka XVIII i Mazarovićeve iz sredine toga vijeka, daju nam za pravo pretpostaviti da je u Burovićevo vrijeme u Perastu moralo biti još zapisa slične vrste, koji se nažalost nijesu sačuvali. No i pored očitoga odsustva dara da prepozna i odvoji umjetnički vrijedne stihove od onih imitativnih, Burovićev je doprinos očuvanju najstarijih slojeva naše usmene poezije neuporediv. Stoga je publikovanje njegova zbornika tek prvi korak u valorizaciji zatomljenih stranica naše usmene kulture.

*

Bijegome ti biježaše, jedna robinja devojka
Robinja devojka
Bijegome ti biježaše, jednom ropskom planinome
I ona ti moljaše, jedinoga Boga svoga
Gizdava devojka
Ti me bože namjeri, na koju dobru namjeru
Na koju dobru namjeru, na pravoga krstjanina
Robinju devojku
A koji bi me proveo, kroz ovu ropsku planinu
Kroz ovu ropsku planinu, bez prijekora i sramote
Gizdavu devojku
(...) Brajan Miloševac
Tere Brajan Miloševac, tu devojku dozivaše
Miloševac junak
Hodi bolje devojko, jer te hoću pričekati
Čekajo je devojku, na tom drumu zelenomu
Robinju devojku
Onđe ga je uzela, ta devojka bogom bratom
Na bracko mu darova, jednu sa zlatom košulju
Gizdava devojka
U kojoj je košulji, veće zlata nego platna
Pak pođoše bježati, onom ropskom planinome
Junak i robinja
Ter dođoše biježeći, na hladjencu hladnu vodu
Onđena ti počinuše, na hladjencu studenomu
Junak i robinja
Ali Brajan Miloševac, toj devojci govoraše
Obišti ma devojko, Brajanovu dobru glavu
Devojko robinjo
Obiska mu devojka, tu glavicu Brajanovu
A on joj sta ruke metat, devojci u bijela njedra
Robinji devojci
A ona ga devojka, s plačem jedna zaklinjaše
Ne sramot me Brajane, višnjem te Bogom kumim
Brajane nebore
Nemo meni ruke metat, devojci u moja njedra
A on ti je vitez Brajan, ni slušaše ni brinjaše
Brajan Miloševac
Stade ona roniti, žalostivo grozne suze

Suza mu je panula, Brajanu u rusu glavu
Vitezu Brajanu
Ali se ona grozna suza ljutom zmijom satv(orila)

*

Oružan junak, Dunaj prepliva
Sedlan ga konjic, pri brijegu čeka
Ma se ne čudim, dobru junaku
Koji oružan Dunaj prepliva,
Nego se čudim konju njegovu,
Koji ga osledan pri brijegu čeka
Jošte je treća koja je naveća
Doma ga ljubi s poštenjem čeka

*

Đevojka ga se je njedrim premetala
Mlijela da je zlatna jabuka
Aj mi si brajo ljepši neg zlatna jabuka
Gizdavi neg mlada đevojka

*

Đevočica pelin bere perindi voj
Mimohodi drobnu ružu ah jadi moj
Što đevojko pelin bereš perindi voj
Mimohodiš drobnu ružu ah jadi moj
Nevolja m je pelin brati perindi voj
Mimohodit drobnu ružu ah jadi moj
Imala sam moga draga perindi voj
I posla ga na vojniciu ah jadi moj
Na vojniciu na daleko perindi voj
Na daleko u Kandiju ah jadi moj
Svi se hrabri povратиše perindi voj
Moj se hrabar ne povрати ah jadi moj
Sad me prose na daleko perindi voj
Na daleko u Kandiju ah jadi moj
Da bih znala da ću naći perindi voj
Studen mramor moga hrabra ah jadi moj
Ja brzo bih se udomila perindi voj
Za nać mramor moga draga ah jadi moj
Ko će mene svjetovati perindi voj

Oću li se udomiti ah jadi moj
Ne znam hoću l ugoditi perindi voj
Momu svekru i svekrvi ah jadi moj
Jer me majka uzgojila perindi voj
Mili hrabar uzbludio ah jadi moj

*

O pod gradom na livadu vrani se konji igrahu
O pod gradom na livadi od igre sedla lomljahu
O pod gradom na livadu dalek se na put spravljahu
O pod gradom na livadu po lijepu Anđu devojku
O pod gradom na livadu kada su po nju hodili
O pod gradom na livadu usput su višnje sadili
O pod gradom na livadu kad su se s njome vraćali
O pod gradom na livadu zdrele su višnje trgali
O pod gradom na livadu nevjesti na konj davali
O pod gradom na livadi ona ih niz konj prosiplje
O pod gradom na livadu njoj mi zovice govore
O pod gradom na livadu ne boj se naša nevjesto
O pod gradom na livadu dalje su po nas hodili
O pod gradom na livadu usput su dunje sadili
O pod gradom na livadu ka su se s nama vraćali
O pod gradom na livadu zdrele su dunje trgali
O pod gradom na livadu nama ih na konj davali
O pod gradom na livadu mi smo ih na konj primali

*

O pelime željo moja, pođoh s devojkom na vodu
O pelime željo moja, nađoh na vodi jabuku
O pelime željo moja, dah je devojci dijeliti
O pelime željo moja, kriv dio meni učini
O pelime željo moja, od polovine napoli
O pelime željo moja, pozvah na pravdu devojku
O pelime željo moja, pravda mi pravo osudi
O pelime željo moja, ljubi devojku tri ljeta
O pelime željo moja, tri ljeta i šest mjeseca
O pelime željo moja, nakon šest mjesec još mjesec
O pelime željo moja, nakon šest mjesec još mjesec
O pelime željo moja, nakon mjeseca neđelju
O pelime željo moja, nakon neđelje jedan dan

O pelime željo moja, a pok je pošlji u majke
O pelime željo moja, neka se majci pofali
O pelime željo moja, što je s junakom dobila
O pelime željo moja, kako junaci plaćaju

*

Svadi se magla s oblakom
A dobar junak s junakom
Magla oblaka dobila
Junak junaka ne može
Nego svadiše dva grada
Dva grada dva plemenita
I faljeno
Kako ... začuo
Na prešu braću skupio
Razumno zbora zborio
Kod njega suđe šedahu
A mladići ih dvorahu
Kako razumno zborahu
U put gradove mirahu
I mjesto faljeno
Poglavica govori
A sada moji mladići
Nemote grade svađati
I mjesto slavjeno
Jer ih je mučno miriti
Mladići njemu govore
Glavaru naš gospodine
Vi ćete s braćom miriti
Lasno s razumnom pameti
Ko god te glase čuje
Svak im za dobro imaše
Jer grade mudro smiriše
I bez krvi prolite

*

U brijeme slavnog proljeća
Kad mirno more pribiva
Tere se s krajem celiva
Razliko cvijeće kad četa

Naveće čemin pribijeli
U istok zore vesele
Podrani mlada đevica
Nabrati drobahna cvjetića
Pitale su je družice
Kaži ni mlada sestrice
Ta vijenac srećni čestiti
Kojino misliš saviti
Komu ga hoćeš poslati
Mlada mi drugam govori
Tako mi vjere družice
Mladoga dragoga sestrice
Ja ga ću poslat ka momu
Na stane momu dragomu
Da vjenčac nosi na glavu
Za ures moje ljubavi

*

Glas dopade mladu
Dobromu junaku
Ne dadu ti mladu
Dokle ne ustrijeliš
Prid gradu jabuku
U polju naranču
Dokle ne noneseš
Đevojci prstenak
I biser na grlo
I od zlata krunu
Kako je začula
Junakova majka
Uzbrinula se je
Mladi joj govori
Ne brini se majko
Ja sam hitar junak
Ja ću ustrijeliti
U jajer jabuku
Na gradu naranču
Ja ću donijeti
Đevojci prstenka
I od zlata krunu

I biser na grlo
Ma ja neću majko
Preljepu mladu
Dokle ne donese
Sunce za kosama
Mjesec za njedrima
Slavja za rukavja
Tu se uzbrinula
Lijepe mlade majka
Mlada joj govori
Ne brini se majko
Ja mi imam mlada
Do tri mila braca
Jedan ima biti
Sunce za kosama
Drugi mi će biti
Mjesec za njedrima
Treći mi će biti
Slavje za rukavje

*

Koje je drijevce sred mora
U njem je patrun Nikola
Na njem je tanka košulja
Od drobna bijela bisera
Mladomu družina govore
Tako ti glave patrune
Otkud ti tanka košulja
Od drobna bijela bisera
Mladi družini govori
Tako mi glave mrnari
Vila je sina ženila
Mene je za kuma stavila
Darovala mi košulju
Od drobna bijela bisera
A ja njoj prsten od zlata
U njem je oko diomanat
U njem je sunce i oblak
Nosi ga kuma za ljubav

*

Mlada je u gradu
Ključim zatvorena
Nitko joj ne smje
Gradu pristupiti
Vrata otvoriti
A bijaše mladi
Sobom dobar junak
Lupio u vrata
Vrata se razbiše
Ključ se slomiše
Kade li u gradu
Preljepa
Droban biser niže
Na srebrnu iglu
Na od zlata žicu
I stade joj
Skutu pristupati
Biser prosipati
Žicu prekidati
Iglu prilamati
Idam reče mlada
Od otle mladi
Nemo da te vide
Moja mila braća
Jere nećeš mladi
Glave nanositi
Konja najezditi
Mlade naljubiti
Mlad joj govorio
Muč po muč đevojko
Znam se s braćom tvojoj
Kad vojsku vojevah
Grade gospodovah
Braća tvoja meni
Ljubav nanosahu

*

Izrasla je tanka loza vinova vinova
Do li okolo slavnja mjestu Perasta Perasta
Nije bila tanka loza vinova vinova
Neg su bili do dva mila i draga i draga
Oni su se od malahna ljubili ljubili
A sada se u nebrijeme rastaju rastaju
Jedan drugom na rastanku govori (govori)
Ostan zbogom negrižena jabuko jabuko
Odi zbogom nelovljeni sokole sokole
Nijesam s tobom lijepa lova lovila lovila
Da li tvoja brčna pera lomila lomila
Pred tobom su dvije gore jelove jelove
U toj gori jedna voda studena studena
Na toj vodi jedna gruda ledena ledena
Vrzi u njedra onu grudu ledenu ledenu
Tere vidi topi li se ona gruda ledena
Onako će moje srce za tobom za tobom
A i tvoje dušo moja za mnome za mnome
Grljahu se na rastanku dva draga dva draga
Grozne suze prolijevahu niz lica niz lica
A s plaćom se i s uzdahom dijeliše dijeliše

*

Višnjica je rod rodila ljepši od roda
Pod njom sedi mlad gospodar i s njim gospođa
Prid njima je kondijer vina i ogledalo
Ogleda se mlad gospodar i s njim gospođa
Dvašt je ljepši mlad gospodar nego gospođa
Kod njih raste tanko drvo tanko visoko
Na nj dohode sitne tice sitno žubere
Idam reče mlad gospodar svojoj gospođi
Čuješ dušo čuješ srce što tice vele
Čujem čujem gospodaru ma ne razumijem
Vele mi se oženiti ljepšom od tebe
I ljepšome i boljome moja gospođe
Ženi ženi gospodaru da ti je blagosov
Jedna je riba u Dunaju druga u moru
Kad se riba s ribom stane tada i ti s njom
Jedno je drvo u Dunaju drugo u moru

Kad se drvo s drvom stane tada i ti s njom
Kada vrba grožđe rodi tada tebi rod
Tvoja braća izginuli ne doveli je
Tvoji konji ohromnuli ne donijeli je
Tvoja majka oslijepljela ne videla je
Idam reče mlad gospodar svojoj gospođi
Muči dušo muči srce ja šalje velju
Il ti šala il maškara to ti blagosov

*

O vodo livado mnogo ti te ja vodih
O vodo livado nihda te se ne napih
O vodo livado legoh trudan počinut
O vodo livado malo sanku učinih
O vodo livado čudan sanak ja viđeh
O vodo livado grad na gradu stojaše
O vodo livado na gradove pjergove
O vodo livado na pjergove šatori
O vodo livado pod šatorom đevojka
O vodo livado sitan vezak vezijaše
O vodo livado zlatom trake pletijaše
O vodo livado tudijer minu mlad junak
O vodo livado ćordom trake prekida
O vodo livado štitom trake uzdiže
O vodo livado idam reče đevojka
O vodo livado što je tebi junače
O vodo livado nijesam smeten đevojko
O vodo livado nu pogleda niz polje
O vodo livado al su ono galebi
O vodo livado al pribijeli labudi
O vodo livado al primorske košute
O vodo livado nijesu ono galebi
O vodo livado ni pribijeli labudi
O vodo livado ni primorske košute
O vodo livado neh su ono svatovi
O vodo livado po te idu đevojko

*

Visok je Lovćen planina
Više su gore Budima
U njem hladjenci studeni
Tu su horlovi sokoli
A tica žuber tu stoji
I tu je trator s ružicom
Ljeleni i košutice
U njoj su vilini stanovi
U kojijem vile spijevahu
Tudijer minu mlad junak
Tu mi ga vile svraćahu
Dobru mu sreću kazahu
Teb je vila tva sreća
Koja se suncem rodila
S mjesencem mlada gojila
Mladoga ... ljubila
Ova je pjesan rečena
A druga je spraljena
Koja je ljepša od ove
Ova je pjesan rečena
Sva ova družba vesela
I ko nas čuje izvanja
Da mu je kruna od zlata
A ko nas čuje od mjesta
Da mu je sreća vesela

*

Moj mile sadio đede
Moj mile po brijegu dunje
Moj mile navadiše se
Moj mile tri mlade mome
Moj mile saplete đede
Moj mile svilene mreže
Moj mile ufati đede
Moj mile tri mlade mome
Moj mile jednu stavio
Moj mile na desnu ruku
Moj mile drugu stavio
Moj mile pod sijedu bradu

Moj mile treću stavio
Moj mile đede pod noge
Moj mile koju je stavio
Moj mile na desnu ruku
Moj mile majci poruči
Ah majko ma mila majko
Vesela dunje izela
Moj mile svu noć izgrize
Moj mile koju stavio
Moj mile pod sijedu bradu
Moj mile noćas me đede
Moj mile s bradom izbode
Moj mile koju je stavio
Moj mile đede pod noge
Moj mile majci poruči
Ah majko jadovna majko
U zo čas dunje izela
Moj mile noćas mi đede
Odbi mi nogom bubrege

*

Igra kolo niže Zemunika
U tom kolu Mirković Ilija
U za nj igra udovica Marta
Ter joj lomi ruku s prstencima
Veli njemu udovica Marta
Lakše igra Mirković Ilija
Ne lomi mi ruku s prstencima
No čuješ li Mirković Ilija
Đe pucaju na Novi lubarde
Na Novomu i na Posedarju
Jošte Marta u riječi bješe
U to doba Turci Udvinjani
Skočio se Mirković Ilija
Nema kada konja osledati
Neg uljeze u luge zelene
Iz luga se on branjaše junak
Do tri glave bješe ošekao
Ter ih nosi Zadru bijelomu
Zadarskomu banu đeneralu

Đenero ga bješe darovajo
Kolajnom zlatnijem prstenom
I saviše za dom mrtve plate
Što je dostojno dobromu junaku

*

O đevojko vjero i nevjero
Kamo t vjera vjera te ubila
Đe rekosmo da se sastanemo
Đevojka mi junaku govori
O junače moj ludi luđače
Lasno ti je sastajanje naše
Bosilje moje a livade tvoje
Uzeti ću vjedro i poći na vodu
Ja ću proći tebi mimo dvora
Ja ću uđrit vjedrom uz livade
Staće zveka vjedra uz livade
Onadar je naše sastajanje
Uze vjedro i pođe na vodu
Tere prođe mimo dvora
Ona udri vjedrom uz livade
Stade zveka vjedra uz livade
Skočio se mlad neženjen junak
Skočio se na vranoga konja
Majka njemu tiho govoraše
Što si sinko uranio tako
A on majci tiho govoraše
Poću majko napojiti konja
A majka je njemu govorila
Imaš sestre da napoji konja
Za to junak haja i ne haja
On otide na studenac vode
Al na vodi ljepota đevojka
Ona njemu napojila konja
I onđe se mladi sastadoše
Govoriše rukom ne taknuše

*

Tanbur bije Usta Čelebija
Uz tanbaru junak govorio
Što se trpjet trpjet se ne može
Jer pucaju puca na dolamu
I izlaze dojke iz dolame
Evo danas devet godin dana
Da ja služim pašu Asanpašu
Niko ne zna da sam ja devojka
Veće majka koja me rodila
To začula Asanpašinica
Asanpaši bula govorila
Asanpašo mili gospodine
Vele ti ću čudo kazovati
Tanbur bije Usta Čelebija
Uz tanburu junak govorio
Što se trpjet trpjet se ne može
Jer pucau puca od dolame
I ishode dojke iz dolame
Evo danas devet godin dana
Da te služi pašo gospodaru
Nitko ne zna da ona devojka
Veće majka koja je rodila
Kako čuo paša Asanpaša
K sebi zove Usta Čelebiju
Je li istina Usta Čelebija
Da ti jesi gizdava devojka
Istina je mili gospodine
Da ja jesam gizdava devojka
Ljubio je koliko mu drago
Na turacko vjenčanje poveo

*

Lijepa ti je Petropoljka Mare
Prosilo je sve Petrovo Polje
I Cetinja krajem do Prologa
Nitkomu je majka ne dadjaše
Neg Vujinu mladu Livljaninu
Kupi svate Vujo Livljanine
Tere ide po svoju devojku

Ka su došli dvoru devočinu
Govorio Vujo Livljanine
Udarite bubnji i svirale
Da vas čuje ta moja devojka
Da izlježe kuli na pendžere
Izlježe Mara kuli na pendžere
Mara majci tiho govoraše
Nu pogleda mila majko moja
Lijepi ti su gospoda svatovi
Među njima Vujo Livljanine
Uljegoše Mari u dvorove
Sve svatove Mara darovala
A naljepše Vuja Livljanina
Ka se svati s Marom otpraviše
Ter su bili srede čarne gore
Govorila Petropoljka Mare
Ko je ovđe svatom starješina
Ova gora nihda sama nije
U njoj mi je gusarina Pavle
Trikrat me je prosio u majke
I slo mi je i srebro i zlato
Tako Mara u riječi bješe
U to doba gusarina Pavle
Sve svatove pod mač obratio
Pod devojkom konja ufatio
Đevojka ga s konja bratimila
Bogom brate gusarina Pavle
Ne gubi mi Vojna ni đevera
Ni njegova braca namlađega
Govorio gusarina Pavle
Ah jadna me mlada bratimila
Prvo sam ih mladijeh pogubio
I ošede svoga vrana konja
Da provrže one mrtve glave
Tere nađe Vojna i đeverke
Glave stavlja u tanke makrame
Ter ih meće uza se na konja
Stade mlada mislit i razmišljat
Al će poći svojoj staroj majci
Al će poći k Vujinovoj majci

Ako pođem k mojoj staroj majci
Reti će mi moja stara majka
Aoh kćerce jadovita bila
Još ti nijesam svate otpravila
Koje mi si sinoć ostavila
I otide junakovoj majci
Kad je viđe svoja svekrvica
Veselo je snahu dočekala
I za zdravje snahu upitala
Da će mi su mila đeca moja
A ona njoj plaćuć odgovara
Lijepo te đeca pozdravljahu
Poslaše ti tri zlatne jabuke
Tri jabuke do tri mrtve glave
I vrže ih majci u krioce
Kad vidi je Vujinova majka
Do tri glave od tri sina svoja
Stade plakat i grditi lice
I u plaću ovo naricaše
Teško majci koja sina nema
A nekmoli koja je izgubila
Kad ih mišljah mladijeh oženiti
Tada ih je mladijeh izgubila
Uze snahu mjesto sina svoga
I s njome je do smrti stajala
Već se ne hće mlada udomiti
Ni Vujina družijem promijeniti

*

Pokle Turci Novi grad uzeše
Uzeše ga iz spanjulske ruke
Jer spanjulska dalek pomoć bješe
Toliko se Turci uzniješe
Oholosti bjehu svake puni
I Novljani i sva njih država
I od sile fušte ogradiše
I zulume svakome činjahu
Sušedima živjet ne dadjahu
Podložnikom dužda mletačkoga
Tad podoše mladi Peraštani

U Kotoru principovu gradu
S Kotoranom vijeće učiniše
Da pozovu na medan Novljane
Ne na kraju neg na sinju moru
I u vijeće ovo odlučiše
I pisaše Novljanom junakom
Da bi došli na medan junački
S tankijem fuštam suprema Kunburu
Uročiše u prvu neđelju
U neđelju Vidovdanak bješe
Na tu knjigu bjehu otpisali
Čekamo ve kako ste pisali
Kad je došo danak odlučeni
Spraviše se mladi Peraštani
I u družbi mladi Kotora(ni)
Kad dođoše poblizu Kunbura
Kad na moru fušte na medanu
Sastaše se na medan junački
Izvrgoše puške talijanske
A trgoše mače grebeštace
Puške puču a junaci padu
Mači bljesku junaci se sijeku
Kad vidiješe kotorske delije
Jer se onđe umoliti nije
Staše bježat koji more prije
Peraštani s Turkom boja biju
Puste ostaše fušte i gajete
Kotorani zdravo utekoše
Jer nijedan puške ne izvrže
Peraštani jadni izgiboše
Svaki se od njih trista zamijenio
Maistro dunu ali fušte plutu
Nema tko odvest fušte ni gaete
Tužbe se čuju u Novi i Perast
Kolik jauk gore odgovaru
Tužnijeh pjesan jadrnijeh jauka
Koja grli hrabra išečena
A uz hrabra mlađahna đevera
Koja braca puškom ubijena
Bratućeda bez bijelijeh ruka

Vjerenikah bez rusijeh glava
Vjerenic ih očima gledahu
Od srama ih ljubiti ne mogahu
Suze lijevu uzdahe činjahu
Ta se danak bješe dogodilo
U Perastu i bijelu Novomu
Ocrni se dvjesti udovica
U Novomu trista i dvadeset
Tad govore peraške udovice
Kotorani da bi vas ne bilo
Što učinite našijem gospodarom
Vi nevjeru vjera ve ubila
Prijevaru pravda ve stignula
Novi plače Perast se ne smijeje
Kotor sluša i ne veseli se
S uspomene da se ne osvete
Kad podrastu peraška siročad
Malo bješe brijeme postojalo
Porastoše mladi siročadi
Osvetiše oce i dondove
Na Novljane i neke dušmane
(...) nemile stare pizmatore
I još čahu bolje osvetiti
(...) (...) mletačka gospoda

*

Hrani majka do dva nekaj sina
I nije ih othraniti mogla
Da jednoga caru na pothranu
A drugoga vojevodi Janku
Malo toga brijeme postojalo
Sastaše se dvije silne vojske
Sastaše se nasred duga polja
Jedna turska a druga krstjanska
Ali izljeze Turčin dobar junak
S bojnijem kopljem na konju dobromu
Ter doziva u kaursku vojsku
Koja je majka rodila junaka
Koj će k meni na medan iziti
Sluga se je skočila Jankova

Na medan je Turčinu izišo
S bojnijem kopjem na konju dobromu
Udriše se na dva dobra konja
Oblomiše obja dobra kopja
I nijesu se obraniti mogli
Potrgošće svoje britke maće
I nijesu se obraniti mogli
Opšedoše svoje dobre konje
Pobočki se mladi ufitali
Ne može jedan drugom odoljeti
Kliče i reče Turčin dobar junak
Tako t vjere mladi kaurine
Otkuda si od koje li zemlje
Odgovara krstjanska delija
Tako m vjere turska poturice
Ja ću tebi pravo kazovati
Hrani majka dva sina nejaka
I nije ih obraniti mogla
Da jednoga caru na pohranu
Mene dade vojevodi Janku
Tu se braća bjehu poznavali
Kad viđeše Turci i krstjani
Oba brata na dom otpraviše
I daše im spenzu nebrojenu
Ter ih šalju miloj majci svojoj

*

Kada Turci Budim porobiše
Pogubiše kralja budimskoga
I dvoje mu dece odvedošće
Lijepe Jele i Ivana mlada
Care uze Iva za junaka
A carica Jelu za đevojku
Malo bješe brijeme postojalo
Jela bracu tiho govoraše
O Ivane draga zakletice
Ja ti ću se poboljeti zdrava
Ter ću leći carici na krilo
Ukrasti ću ključće od sanduka
Ukrasti ću i srebro i zlato

Drobni biser i kamenje drago
A ti caru dva nabolja konja
Otićemo od grada do grada
Dotićemo Budimu na vrata
Što su rekli to su učinili
I Jela se zdrava poboljela
Tere leže carici na krilo
Ukrade joj ključe od sanduka
Pokrade joj i srebro i zlato
Drobni biser i kamenje drago
Ivo caru dva nabolja konja
Otidoše od grada do grada
I dođoše Budimu na vrata
Al na vrata crna udovica
Božju su joj pomoć nazivali
A ona im tiho odgovara
Da ste zdravo dva junaka mlada
Jošt govore dva junaka mlada
Tako t vjere crna udovice
Što se ovako Budim porušio
Ali ga je morija morila
Ali ga su Turci porobili
Govorila crna udovica
Tako m vjere dva junaka mlada
Nije Budim morija morila
Nego ga su Turci porobili
Junake su u njem pogubili
Pogubili kralja budinskoga
I dvoje mu robja odvedoše
Lijepu Jelu i Ivana mlada
Od Jele sam dvoje glase čula
Od Ivana glasa nijednoga
Govorili dva junaka mlada
Što bi nama muštuluka dala
Da kažemo glasa od Ivana
Govorila crna udovica
Ja neimam taka muštuluka
Što bih dala za Ivana mlada
Veće plačne crne oči moje
Jere majka već sinova nema

Ni nasljeđa kralja budinskoga
Tu se oni majci kazovali
A kada ih majka poznavala
Suze roni niz bijelo lice
Oba mlada majku zagrliše
Ter kraljica od velja veselja
Njih grleći s dušom se razdijeli

*

U majke su dvije kćerke bile
Jedna Fate a drugo Aiše
Fatu prose svati odasuda
A Aišu nitko niotkuda
Fatu isprosi beže Alibeže
Aiši je mlogo žao bilo
Jer je ona starija sestrice
Majka joj je tiho govorila
O Aišo draga kćerke moja
Ja ću tebe lijepo naučiti
Kako ćeš bit begova ljubovca
Ovo je sada doba od ružice
Ti ćeš Fati tiho govoriti
Odmo sele da ružu beremo
Da bismo je u vodu metali
Da umivaš tvoje bijelo lice
Da si ljepša begu Alibegu
A ti pones nože o pojasu
Ter zakolji tvoju rođenu sestru
Tebe ću dat begu Alibegu
Aiša majku bješe poslušala
Fatimi je tiho govorila
Odmo sele ružu da beremo
Da bismo je u vodu metali
Čim bi bijelo lice umivala
Da si ljepša begu Alibegu
Fatima je bješe poslušala
Pođe s njome u drobnu ružicu
Kad su bili kod hladjencu vode
Aiša joj bješe govorila
Šedi sele da već počinemo

I šele su mlade počinuti
Huda je Fati sreća priskočila
Jer je sanak bješe privario
Ter zaspala sestri na krioce
Uze Aiša nože od pojasa
Tere zakla rođenu sestricu
Zla Aiši sreća priskočila
Jer je klala ma je ne zaklala
Od krvi se bješe prepanula
Ostavi je kod hladjenca vode
U to doba beže Alibeže
Tere dođe na hladjenac vode
Prid njim idu hrti i sokoli
Ter stadoše oni usprešati
Beže slugam bješe govorio
Nu vidite moje vjerne slugе
Što usprešu hrti i sokoli
Da nije otkle kod vode busija
Skočiše se tad begove slugе
I pođoše na hladjenac vode
I brzo se k njemu zavrtili
Gospodaru beže Alibeže
Nu ti ovđe zaklana đevojka
Prilična je na tvoju đevojku
Skočio se beže Alibeže
Uzeo je na vranoga konja
Poveo je na svoje dvorove
Doveo je potajno berbere
Da liječe Fati ljute rane
Liječili je godinicu dana
A drugu je i sina rodila
Ter govori svomu gospodaru
Gospodaru beže Alibeže
U tebe je bratac od ženidbe
A u mene sestra od udadbe
Da bismo ih mladijeh sastavili
Posluša je beže Alibeže
Pođ je prosit za rođena brata
Kad je došo kod bijela dvora
Punica ga bješe ugledala

Ter govori begu Alibegu
Što si došo beže Alibeže
Đevojka t je još lani umrla
Jošte lani u proljeće doba
Idam reče beže Alibeže
Kad nije moje Fatime đevojke
U mene je bratac od ženidbe
A u tebe kćerca od udadbe
Fatimina Aiša sestrice
Da bismo ih mladijeh sastavili
Obeća je svoja mila majka
Na prešu su svate sakupili
I podoše po Aišu đevojku
Nazdravje se oni zavратиše
I s njom ide svoja mila majka
Jere nema sinka od srdaca
Pred njom bješe u dvorove došla
Suprema njoj Fatima nevjesta
I iznese sina u naručje
Čedu svomu bješe govorila
Sada ti će tvoja strina doći
Strina ti će košulju donijeti
Strina tvoja a sestrice moja
Na to joj se majka ne domišlja
Stoja s njome neđeljicu dana
Ne bješe se majci kazovala
I bješe joj majka govorila
Tako t vjere Fatima nevjesto
Čija si kćerca od koga li roda
Prilična si na moju Fatimu
Kako začu Fatima đevojka
Skide đerdan sebe sa groca
Proli suze niz bijelo lice
To li mene majko ne poznaš
Nu mi gleda rane na groce
Što je meni sestra učinila
Tada se je s njome zagrlila
Ujedno su na zemlju panuli

*

Isprosio Kapetanoviću
U Prorocu kćercu Teftedara
Kupi svate ide po devojku
Kad je došo pred bijele dvore
Izljegoše braća devočina
Izvedoše devet devojka
Sve jednoga stasa i obraza
I govore braća devočina
O naš zete Kapetanoviću
Pozna ođe koja t je devojka
Ako poznaš ti tvoju devojku
Da mi tebi našu sestru damo
Kad vidije Kapetanoviću
Jere mi je poznat ne mogaše
Sfuče (s) sebe zelenu dolamu
I prostrije zelenu dolamu
Prosu na nju sve zlatne prstene
A u ruci ostru ćordu svoju
Ter govori Kapetanoviću
Koje je ovdi sad moja devojka
Pruži ruke ter kupi prstene
Ako li se koja druga pruži
Vjerom joj se mojom obećavam
Oseći joj ruku s prstenima
Kad vidije ljepota devojka
Jer u ruci golu ćordu drži
Pruži ruku ter skupi prstene
Kad viđeše braća devočina
Jere pozna ljepotu devojku
Izvedoše devet vranijeh konja
Ter govore Kapetanoviću
Ah naš zete Kapetanoviću
Kad priskočiš devet vranijeh konja
Da mi tebi našu sestru damo
I mlozi junaci staše priska(ka)ti
I niko ih preskočit ne može
Neg njih zete Kapetanoviću
Kad viđeše braća devočina
Jer priskoči devet vranijeh konja

Izniješe ahmu pod pazuhom
I govoru Kapetanoviću
Ah naš zete Kapetanoviću
Ako izučih ahmu do sabaha
Da mi tebi našu sestru damo
Učiše ih s pametni junaci
Nijedan ih izučit ne može
Neg njih zete Kapetanoviću
Kad viđeše braća devočina
Jer izuči ahmu do sabaha
Na ino se njima ne mogaše
Nego daše svoju dragu sestru
Otole se svati podigoše
A za njima majka devočina
Ter govori Kapetanoviću
Da moj zete Kapetanoviću
Moja kćerca luda i nejaka
Nemo mi je ljubiti bez razloga
Odgovara Kapetanoviću
O punice majko devočina
Nije ti kćerca ni odveća luda
Ja joj ću kupiti sićenu bešiku
Uz bešiku mlađahnu robinju
Neka je obdan u bešiku šika
Večer k meni na dušek donosi
Ljubiću je junak svakojako
Naposlije kako meni drago
A na dešpet tebi miloj majci
Tebi majci i nje miloj braći
Kroz zulume ke meni činiše

Bugarica	
Božje Turci, ake, tuaroga Novoga Grada.	
Turci, Vitegovci.	
Spagnulima, otese, Jelosi, Turci, Logibose.	
Isakise, Spagniu, Biese, Desetkrat zamienio	
Spagnuli, Turci.	
Geser, sile, Velike, varloghise, vragbise.	
Dotom toga, Nougliani, obolost, vglia, stefose.	
Nougliani, Turci.	
Ualume, agriahu, što u Dvori Vlasase.	33
Ima opravise, osammas, ranjeh, fusta	34
Ukladi, gulumchiari.	35
Tere, Drlago, osimahu, ali Karui na igriahu.	36
Jedan danak od Lucie, Revastani, obotovanom.	44
Dobri Vitegovci.	45
Dabi, kniga, Lisali, u Novoga, gulumchiarom.	47
Dabi, doli, Namedar, Drema, malomu, karburi.	50
Nougliani, Turci.	
A, mihiemo, prema, uani, mi, onoziam, gactane.	
Kad, Nougliani, kniga, legu, u, napresu, drugu, pisu.	
Dobri Vitegovci.	
Tevanin, ovako, ustoi, knize, napresu.	
Damo, svega, pripravi, da, Turci, doli, biesu.	
Sui, Gospodichis.	
Pokaroue, Gospodo, u, omu, poruu, Negelu.	
Da, doli, Biese, ta, Negelu, oslucena.	
Dabi, nas, pomogla.	
Da, Biese, ta, firtiansti, vrodanack.	
osposuile, kotovani, sperastanom.	
Dobri, Turci.	
Da, ta, ta, malahne, Vaziga.	

Misericordia y
 Genovese y
 Genovese

Jazuaru Sacnas, Sadana Nahobim
 Dzimene treem, glatoro Luobim
 Kot Agnia Blagolem, Tafenia molo
 Ede ne notite, nego Vino Polo
 Februar

Carism ughiezo, a fosta Vaghiac
Inoga ceghial ghadam, d'rimosa plac
Lunismo laghina, ma gima ne ghedar
Vaga na L'aniam, gosa pune feda

Kava
 Zvezda listu nos, Koi nama Kaze
 Bastine vesti, stois nami Kaze
 Dnak, Daghivica, Surce poze qvaz
 Iz Lonce listat, glavu poze Kaze

April
Truian, Traicim zelnom
zate pocela, xes papi xovanom
sadase Ede, liepo ojevne
spagnemi dolobi, Largase D'mena

Nogueira, Luiz, na Diocese de
 Ter. po. Batinamá, e goz. claustr.
 e Missa Quicla, e lig. post. tola
 Jo. Price, qu. bea, e de li. post. sua fe.

Nova lipan, Lepotica, adrieti;
 Jace, profirgus, sto ietti y Riti;
 Kozh Molimo Bogu, da nami crstane.
 D'ako crstane, dista nas bogoda

Lugol
 A ouvia Japan, aditi Jesso.
 Daeglia Uakine, spinose pot Jesso
 Pericaria Uakia, Cygni Japan Uakia
 Li sto pomiceio, rochia bti naze

Spice
Kiesee Kolo uogari, Lufuasa nani
Lipari docetia, Umoien Lafami
Tafu Blaguiacha, Eibim grodia Ughelo
Lufuamio Uada, Lufuga Vasele
Seven bar

N'priesera ruinas, Baure, Nabesnari,
 ko Bastina nema, i onih g'ledati
 mnoga g'ledaia, na dinar Kupari
 Tas ko tko nema, nastoga Kupari

Prober
Cuciora l'ist' p'at, spachia Leonica
I. afo atemogu, cadis odinica
E. afo pomalo, Budimo alogaty
U starosti nasoy, Rimichia uaghiati

Nonarbor
Puci Stulano, rimase Rupproglia
L'ia yla biamara, fuchia varaglia
L'astima l'ia, c'istia Voglia
L'ia negro mero, L'olo m'arato
Nonarbor

Priesanka Lucrencia, aka Lucrecia Imas
 Ubiaga ter namim, po bolunich fida
 Ter a kosi pisa, kormac nasado
 Na Klarinu Vaci, de bi prismoio

Aleksandar RADOMAN & Adnan ČIRGIĆ

**REPORT ON THE STUDY OF NIKOLA BUROVIĆ'S COLLECTION
FROM THE BALTAZAR BOGIŠIĆ'S COLLECTION IN CAVTAT**

This paper provides an overview of the Nikola Burović's *Collection* from late seventeenth century. The manuscript is included in the Baltazar Bogišić's collection (HAZU) in Cavtat and contains valuable corpus of oral literary and artistic texts, including bugarštice, počašnice, decasyllabic epic poems and numerous lyric poems. Although this is the oldest known collection of the oral literature on South Slavic area, the manuscript has not been published so far, nor was it critically analyzed in detail.

Key words: *Nikola Burović, Perast, oral literature, bugarštice, počašnice, decasyllabic poems*